

Narco-terrorism in Central Asia, Leading Threats and Measures taken by the Islamic Republic of Iran and Russia to Deal with it

Tajeddin Salehiyan*

Ph.D. in International Relations, Instructor at the Faculty of Literature and Humanities, Ilam University

Mehdi Padervand

M.A. in International Relations, University of Guilan

(Date received: 22 Jul. 2019 - Date approved: 31 Aug. 2020)

Abstract

With the collapse of the Soviet Union and the creation of a power vacuum in the region, as well as the liberation of these countries from the yoke of the Soviet empire, for various reasons that cannot be explained, this region became a favorable ground for religious extremist groups to operate. In the meantime, for various reasons this region has been of special importance for the two countries of the Islamic Republic of Iran and Russia. Iran's cultural and historical commonalities with Central Asian countries are related to the past. In the past, Iran and Central Asia had a single geographical land. In addition to proximity, ethnic and religious commonalities have led to close ties between Iran and the region. This is why these countries have an adaptive approach to Iranian culture and customs. In general, Central Asia is of special importance for the Islamic Republic of Iran because of its cultural-historical and economic components, geopolitical features, and finally high position of security and political stability.

With the collapse of the Soviet Union, Russia, with a special definition of these areas that were formerly members of the Soviet Union and with the title of being close to them, still claim these areas including Central Asia to be under its influence. Drug traffickers (narco-terrorism) have created many problems for the newly independent republics of Central Asia, the Islamic Republic of Iran, and Russia. To achieve their benefits, they transit these goods in Central Asia. This is because most of the terrorist forces in Central Asia, including the Taliban and some local extremist groups, have strengthened themselves by creating a network of drug transit networks, thus

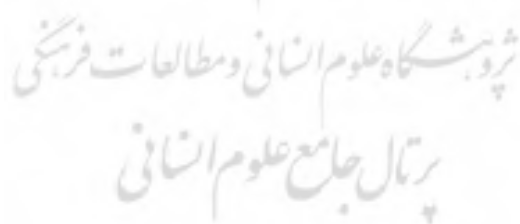
---

* E-mail: t.salehiyan@gmail.com (Corresponding Author)

attracting the desired forces, accessing financial resources, and even significant information. There are many problems for the countries of this region. Negatively, the presence of the United States and NATO, as well as Israel's security investment in the region and ultimately the emergence of extremist religious groups alongside the structural weaknesses of the governments of this region, poverty, corruption, and economic problems in most of these societies, are having their effects on their function as states. Drug traffickers have become an emerging phenomenon of narco-terrorism, prompting two major countries, Iran and Russia, to take action to prevent damages from the afore-mentioned issues and to protect the security, political, and even social borders. In this article, while examining the problems and difficulties created by drug traffickers for Central Asian countries, Iran and Russia, necessary information is collected through descriptive-analytical methods through books, articles, and internet resources. The main question is how drug traffickers have seriously endangered the security of Central Asian countries and consequently the Islamic Republic of Iran and Russia, and what strategies Iran and Russia have to take to manage this crisis? Have they adopted a foreign policy for the system? Inspired by the theories of defensive realism, the hypothesis suggests that drug traffickers have created economic, political, and security problems through terrorist operations in the region. Therefore, to control this problem by strengthening common borders with Central Asian countries and cooperating in bilateral and multilateral dimensions, as well as regional cooperation through established institutions and organizations, Iran and Russia seek to reduce the problems created by narco-terrorism in Asia. Russia, through bilateral and multilateral initiatives and institutional measures with the Commonwealth of the Independent States, the Shanghai Cooperation Organization, and the Islamic Republic of Iran, has adopted strong domestic laws, accompanied by UN programs, has approved domestic programs, and finally institutional measures taken in ECO and Shanghai cooperation organizations all of which have sought to seriously counter narco-terrorism in the region. But it seems that despite the serious and acceptable internal and regional efforts of Iran and Russia and their comprehensive coordination to combat narco-terrorism in the region, these efforts are not enough so there seems to be a long way to go before final success can be achieved. Considering the issues raised above and the threats posed by drug trafficking and narco-terrorism for countries on the transit route for drug trafficking (including Iran and Russia) as well as the target and destination countries of these narcotic drugs (including European countries), the moves were taken to adopt a comprehensive and immediate

action to gather the countries of the region and other trans-regional actors to form a comprehensive and immediate institution are not enough. To combat drug trafficking, regional and trans-regional organizations can come up with relatively short and immediate solutions. One of the most important regional examples of anti-trafficking and drug usage is the European Monitoring Center of drugs and addiction. The center is one of the institutions of the European Union, which aims to provide information and data. It is objective and reliable in terms of drugs and addiction. Another body is the US Commission on the Control of Substance abuse, which seeks to control and monitor drug abuse. Thus, regional, trans-regional and international institutions can be consolidated in the region and combat narco-terrorism with a new strategy that supports domestic, regional, and global efforts in this respect. These measures can be taken in the presence of all drug-producing countries, the countries which are on the transit routes and target countries for drug trafficking, in the presence of international security agencies, including the Security Council. Otherwise, it seems that despite all these efforts, narco-terrorism will continue to exist in the region.

Keywords: Central Asia, Drug Traffickers, Narco-terrorism, Russia, The Islamic Republic of Iran.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نارکوتروریسم در آسیای مرکزی، تهدیدهای پیش‌رو و اقدام‌های جمهوری اسلامی ایران و روسیه برای مقابله با آن

ناج‌الدین صالحیان*

دکتری روابط بین‌الملل، مدرس دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام

مهدی پادروند

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، دانشگاه گیلان

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۴/۳۱ - تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۰۶/۱۰)

چکیده

قاچاقچیان مواد مخدر برای رسیدن به منافع ناشی از حمل و نقل این کالا در آسیای مرکزی سبب ایجاد مشکلات متعددی برای جمهوری‌های نواستقلال آسیای مرکزی، جمهوری اسلامی ایران و روسیه شده‌اند. بیشتر نیروهای تروریستی در آسیای مرکزی از جمله طالبان و برخی گروه‌های افراط‌گرای محلی، با ایجاد شبکه انتقال مواد مخدر جایگاه و موقعیت خود را تقویت کرده‌اند و از این راه ضمن جذب نیروهای مورد نظر، به منابع مالی چشمگیری دسترسی پیدا کرده‌اند و سبب ایجاد مشکلات زیادی برای کشورهای این منطقه می‌شوند. در این نوشتار، ضمن بررسی مشکلاتی که قاچاقچیان مواد مخدر برای کشورهای آسیای مرکزی، ایران و روسیه ایجاد کرده‌اند به روش توصیفی-تحلیلی، اطلاعات لازم به وسیله کتاب، مقاله و منابع اینترنتی جمع‌آوری شده است. پرسش اصلی را این گونه مطرح کرده‌ایم که قاچاقچیان مواد مخدر چگونه امنیت کشورهای آسیای مرکزی و به تبع آن ایران و روسیه را با خطر جدی روبه‌رو کرده‌اند و ایران و روسیه برای مدیریت این بحران چه راهبردهایی را در پیش گرفته‌اند؟ در پاسخ، این فرضیه را مطرح کردیم که قاچاقچیان مواد مخدر مشکلات اقتصادی، سیاسی و امنیتی را با انجام عملیات‌های تروریستی (نارکوتروریسم) در این منطقه ایجاد کرده‌اند، بنابراین ایران و روسیه برای کنترل این مشکل از راه تقویت مرزهای مشترک با کشورهای آسیای مرکزی و همکاری در ابعاد دوجانبه و چندجانبه و نیز همکاری‌های منطقه‌ای با نهادها و سازمان‌ها و ایجاد قوانین سخت‌گیرانه داخلی در پی کاهش مشکلات ایجادشده از راه نارکوتروریسم در آسیای مرکزی هستند.

واژگان اصلی

آسیای مرکزی، ایران، روسیه، قاچاقچیان مواد مخدر، نارکوتروریسم.

مقدمه

اقدام‌های تروریستی ناشی از فعالیت گروه‌های قاچاقچی مواد مخدر در برخی از کشورها سبب شد که از اصطلاحی به نام «نارکوتروریسم»^۱ که ترکیبی از قاچاق مواد مخدر و عمل تروریستی است برای معرفی آن‌ها استفاده شود. اصطلاح نارکوتروریسم برای اقدام‌های تروریستی از جمله ترور، آدم‌ربایی و مبارزه مسلحانه که از سوی سوداگران مواد مخدر انجام می‌شود به کار گرفته می‌شود. این اصطلاح اولین بار از سوی رئیس‌جمهور پرو در سال ۱۹۸۳ برای توصیف حمله‌های تروریستی علیه پلیس مبارزه با مواد مخدر این کشور به کار برده شد (Bjornehed, 2004: 305-306). یکی از مناطقی که نارکوتروریسم در آن رو به افزایش است کشورهای آسیای مرکزی هستند. این موضوع سبب شده است که امنیت برخی از کشورهای این منطقه و به تبع آن قدرت کشورهایی همچون روسیه و ایران با چالش روبه‌رو شود و ایران برای مقابله با پدیده نارکوتروریسم علاوه بر تصویب قوانین سختگیرانه در داخل، به همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه و بین‌المللی نیز رو بیاورد. روسیه نیز در پی تأمین منافع حیاتی خویش در این منطقه است. این موضوع سبب پررنگ‌شدن کنترل و نفوذ در خارج نزدیک برای بقا در محیط رقابتی بین‌المللی در سیاست خارجی مسکو و تأمین امنیت این کشورها و مرزهای روسیه شده است و دولت مردان کرملین می‌کوشند، کشورهای این منطقه را با سیاست خارجی خود هماهنگ کنند (Hedayati Shahidani and Rezapour, 2016: 146-148).

جایگاه آسیای مرکزی برای ایران و روسیه

۱. اهمیت آسیای مرکزی برای ایران

پیوند‌های فرهنگی و تاریخی ایران با کشورهای آسیای مرکزی مربوط به گذشته تاریخی است. در گذشته، ایران و آسیای مرکزی قلمروی جغرافیایی واحدی داشتند. علاوه بر مجاورت، پیوندهای قومی و دینی سبب ارتباط تنگاتنگ میان ایران و آسیای مرکزی شده است (Ebrahimi Turkman, 2006: 2).

الف) مؤلفه فرهنگی

داشتن پیشینه طولانی از حضور فرهنگ غنی ایرانی، ایرانیان را وادار می‌سازد تا بکوشند از اشتراک‌های تاریخی و فرهنگی برای توسعه تجارت و دیگر روابط با جمهوری‌ها استفاده کنند

(Azami and Dabiri, 2012: 30). پیوند میان متغیرهای فرهنگی و خرده فرهنگ‌های ایران و کشورهای آسیای مرکزی مانند باورها و اسطوره‌های مشترک، تجربه‌های تاریخی واحد، تصاویر و برداشت‌های مشترک نسبت به دیگر ملت‌ها، عادت‌ها و ایستارهای واحد که سرانجام سبب تجانس‌های ساختاری و ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی مشترک میان ایران و کشورهای آسیای مرکزی شده است (Hafeznia and Others, 2007: 108-107). اهمیت این منطقه را برای ایران بسیار افزایش داده است.

ب) مؤلفه اقتصادی

فراوانی مواد خام گوناگون، بازار فروش برای کالاهای ایرانی به‌ویژه کالاهای مصرفی، مسیر انتقال صادرات ایران به بسیاری از مناطق از دلیل‌های اهمیت آسیای مرکزی برای ایران است (Lotfizadeh and Salehi, 2018: 86). به همین علت ایران تلاش کرده است با ایجاد و گسترش خطوط ارتباطی، ساخت خطوط لوله نفت و گاز طبیعی و ایجاد مناطق آزاد تجاری محورهای فعالیت اقتصادی خود را سامان دهد. از سویی با توجه به دسترسی نداشتن کشورهای آسیای مرکزی به آب‌های آزاد، ایران بهترین و به صرفه‌ترین گزینه برای خروج از بن‌بست جغرافیایی این کشورهاست (Yazdani and Others, 2012: 158). عضویت این کشورها در سازمان همکاری اقتصادی (اکو) و نیز پیمان‌های دوجانبه با ایران در همین زمینه قابل ارزیابی است.

ج) مؤلفه ژئوپلیتیک

با توجه به موقعیت ژئوپلیتیک، وسعت، اهمیت اقتصادی و توان نظامی، ایران امکان داشتن نقش محوری در آسیای مرکزی را دارد. موقعیت ایران در پیوستن این کشورها به اکو و برقراری روابط دوستانه دوجانبه و چندجانبه از جمله ایجاد شبکه‌های ریلی گواه این موضوع است. مهم‌ترین گام در این راه، ساخت راه آهن چابهار، مشهد، سرخس و تجن است که دسترسی کشورهای این منطقه را به مناطق مختلف جهان هموار می‌کند (Yazdani and Others, 2012: 160).

د) رویکرد امنیتی

به‌طور کلی نقش سیاست امنیتی ایران در آسیای مرکزی بر این سه اصل مبتنی بوده است:
- میانجیگری در منازعات این منطقه که ایران را به‌عنوان حامی و حافظ صلح مطرح کرده است.

- توجه و تأکید بر حفظ وضعیت موجود و تأمین ثبات و امنیت دولت های تازه تأسیس در آسیای مرکزی.

- مشارکت در سازمان های چندجانبه ای مانند اکو برای ارتقای سطح قدرت منطقه ای خود. حضور ناتو و اسرائیل در آسیای مرکزی و رقابت قدرت های منطقه ای و فرامنطقه ای از تهدیدهای این منطقه برای ایران به حساب می آید. اما شاید از مهم ترین عامل های ایجاد مسائل امنیتی برای ایران در آسیای مرکزی مسئله قاچاق مواد مخدر و جرائم وابسته آن است که در ادامه به این موضوع می پردازیم.

۲. اهمیت آسیای مرکزی برای روسیه

منطقه آسیای مرکزی و قفقاز به دلیل های متعددی همچون موقعیت ویژه ژئوپلیتیکی و همجواری با افغانستان به عنوان بزرگ ترین تولیدکننده مواد مخدر و همچنین وجود تفکرهای بنیادگرایانه مذهبی تندرو در این کشور، همواره برای فدراسیون روسیه اهمیت ویژه ای داشته است (Haji Yousefi, 2005: 113). به همین دلیل آسیای مرکزی در اسناد بالادستی روسیه به ویژه در سند امنیت ملی^۱ این کشور از جایگاه خاصی برخوردار است.

روسیه برای رسیدن به منافع تعریف شده در سند امنیت ملی خود در آسیای مرکزی، در کنار چین و همکاری در ابعاد مختلف با این جمهوری ها به دنبال گسترش نفوذ خود نیز هست (Ward, 2017). به همین منظور، روسیه می خواهد این جمهوری ها را به اتحادیه اقتصادی اوراسیا^۲ پیوند دهد. قزاقستان و قرقیزستان و دیگر جمهوری ها، راهبرد مسکو را پذیرفته اند و به این سیستم اقتصادی و تجاری بدون مرز ملحق شده اند. آزاد شدن مسیر تجارت میان روسیه و کشورهای آسیای مرکزی، آزادی عمل بیشتری به قاچاقچیان داده است تا موانع و محدودیت هایی که با آن روبه رو می شوند را با عملیات های تروریستی بردارند (Peyrouse, 2017). مسکو در دوره های مختلف در پی کنترل این مهم بوده است. پوتین کشورهای آسیای مرکزی را حیاط خلوت مسکو می داند و هرگونه بحث امنیتی و سیاسی در این جمهوری ها را مورد بررسی ویژه قرار می دهد، زیرا مشکل امنیتی در آسیای مرکزی و قفقاز بر کل منطقه اوراسیا تأثیر سویی خواهد گذاشت.

1. National security document
2. Eurasian Economic Union (EEU)

چالش‌های نارکوتروریسم در آسیای مرکزی

۱. تهدیدهای امنیتی

قاچاقچیان مواد مخدر در آسیای مرکزی درآمد زیادی را از این کار کسب می‌کنند. بنابراین با توجه به درآمد این گروه، منابع مالی چشمگیری را برای تقویت نیروهای خود در اختیار دارند. از این منابع مالی برای رسیدن به هدف‌های خود و تسریع روند حمل‌ونقل مواد مخدر در این کشورهای استفاده می‌کنند. از میان جمهوری‌های نواستقلال آسیای مرکزی، تاجیکستان بیش از هر کشور دیگری در معرض خطر قاچاقچیان است. به طوری که بیش از ۳۰ درصد حمل‌ونقل مواد مخدر از این کشور به روسیه و اروپا انجام می‌گیرد. اما نکته درخور توجه در مورد این کشور، نفوذ قاچاقچیان به درون نیروهای دولتی و نظامی آن است (Rahmani, 2018).

کشورهای آسیای مرکزی به علت ویژگی‌های اقتدارگرایی در داخل، با مخالفان زیادی در زمینه سیاسی و اقتصادی روبه‌رو هستند، بنابراین قاچاق مواد مخدر که در شمار اقتصاد سایه^۱ قرار دارد، سبب می‌شود این گروه‌ها از درآمدهای ناشی از حمل‌ونقل مواد مخدر برای مسلح کردن فراکسیون‌های خود استفاده کنند و امنیت این کشورها را با مشکل جدی روبه‌رو کنند (Bvalvardi, 2009: 187-205). به همین دلیل، نیروهای جدایی‌طلب و گروه‌هایی که در این منطقه در پی استقلال خود هستند، با قاچاق مواد مخدر هزینه‌های مالی خود را تأمین می‌کنند. گروه‌هایی مانند نیروهای جدایی‌طلب چین و اسلام‌گراهای افراطی را می‌توانیم مثال بزیم که در آسیای مرکزی و روسیه مشغول فعالیت‌های ضد امنیتی هستند (Gurganus, 2018).

قاچاقچیان مواد مخدر در این منطقه با افراطی‌های مذهبی در این کشورها از جمله گروه‌هایی همچون «جنبش اسلامی ازبکستان» همکاری‌های خود را گسترش داده‌اند (Kranz, 2017). مدیر مرکز پژوهشی تاجیکستان، مظف‌ال‌ایمف^۲ معتقد است: بیکاری و ناامنی در این کشور و آسیای مرکزی سبب سوق‌دادن افراد به گروه‌های قاچاق و افراطی مذهبی و همچنین مهاجرت آن‌ها شده است. در واقع امنیت آسیای مرکزی برای جهان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، بنابراین تا زمانی که امنیت در افغانستان و اقتصاد این کشور تقویت نشود نمی‌توان انتظار ثبات در آسیای مرکزی را داشت (Satubaldina, 2018).

۱. در کنار اقتصاد رسمی و قانونی یک اقتصاد غیررسمی و غیرقانونی که در کنترل و مدیریت دولت نیست وجود دارد که به آن اقتصاد سایه می‌گویند.

روسیه برای تقویت جمهوری‌های نواستقلال این منطقه می‌خواهد آن‌ها را به سازمان همکاری منطقه‌ای یا سازمان شانگهای بیاورد تا در این قالب سیستم‌های امنیتی و نظامی را به‌منظور جلوگیری از حمل‌ونقل مواد مخدر و ترورهای هدفمند آن‌ها تقویت کند (Dubnov, 2018). یکی از ترورهای هدفمند، حمله نیروهای قاچاقچی آسیای مرکزی به کاروان نظامی نیروهای تاجیک در سپتامبر ۲۰۱۰ است که در آن ۲۶ نظامی تاجیک کشته شدند. از مهم‌ترین گروه‌های دیگر در آسیای مرکزی که هم فعالیت مذهبی دارند و هم به قاچاق مواد مخدر مشغول هستند گروه «جندالخلیفه»^۱ است. بنابراین با افزایش منابع مالی آن‌ها به‌وسیله قاچاق مواد مخدر میزان تحرک‌های تروریستی خود را در آسیای مرکزی و همچنین قفقاز توسعه داده‌اند، به‌گونه‌ای که بسیاری از سیاست‌مداران این کشورها را به‌دلیل اختلاف‌های متعدد، مورد حمله‌های سازمان‌یافته و تروریستی خود قرار دادند (Omeliicheva, 2018).

یکی دیگر از مهم‌ترین این گروه‌ها، نیروهای طالبان هستند که در زمان حاکمیت خود در سال ۱۹۹۹ در افغانستان حجم زیادی از مواد مخدر را با هدف تأمین منابع مالی برای مشروعیت‌بخشی به خود تولید کرد. آن‌ها از منابع درآمدیشان برای رسیدن به هدف‌های مورد نظر که به‌طور معمول همراه با خشونت و عملیات‌های تروریستی است، استفاده کرده‌اند (Shahsavand and Rajabi, 2011: 71).

قاچاق مواد مخدر در آسیای مرکزی نه تنها سبب تقویت این گروه‌ها شده است، بلکه تجارت در میان گروه‌های قومی، نزاع‌های متعددی را نیز ایجاد کرده است. نمونه این درگیری‌ها در سال ۲۰۱۰ در جنوب قرقیزستان است. جنبش اسلامی ازبکستان نیز یک گروه قاچاقچی مواد مخدر است که میزان درخور توجهی از هزینه‌های خود را از حمل‌ونقل و فروش مواد مخدر تأمین می‌کند. سازمان مجاهدین خلق و حزب‌التحریر و گروه‌های مشابه دیگری از جمله اتحاد جهاد اسلامی نیز از قاچاقچیان مواد مخدر هستند که در کنار این کار هدف‌های سیاسی و مذهبی را نیز دنبال می‌کنند (Omeliicheva, 2018).

قاچاقچیان، مواد مخدر را برای گروه‌های تروریستی در عراق و سوریه (داعش) و نیروهای جهادی در افغانستان جابه‌جا می‌کنند. این تهدید بزرگی برای این منطقه، به‌ویژه دو کشور ایران و روسیه است. زیرا گروه‌های جهادی کشورهای آسیای مرکزی که هم اکنون با تروریست‌های خاورمیانه مشغول فعالیت هستند، می‌توانند ایران و مرزهای کرملین و امنیت داخلی آن را با خطر چشم‌گیری روبه‌رو کنند.

۲. تهدیدهای سیاسی

در کشورهای آسیای مرکزی به دلیل اقتصاد ضعیف، دولت‌مردان این کشورها برای رسیدن به قدرت، گاهی حتی با قاچاقچیان مواد مخدر همکاری می‌کنند تا بتوانند هزینه مبارزات سیاسی و انتخاباتی خود را تأمین کنند. این مسئله سبب می‌شود که باندهای بزرگ قاچاقچیان مواد مخدر حتی وارد چرخه قدرت شوند. برخی از این کشورها به شکل مستقیم با قاچاقچیان مواد مخدر ارتباط و همکاری می‌کنند. چرا که بقا و حیات این کشورها از جمله پاکستان و افغانستان با حمل و نقل مواد مخدر، مرتبط است. از دیگر مشکلات ناشی از حمل و نقل مواد مخدر، تنش‌های سیاسی موجود در آسیای مرکزی است. برای نمونه در سال ۲۰۱۰ ایران باند بزرگ قاچاقچیان مواد مخدر را دستگیر و افرادی را نیز محکوم به اعدام کرد. نمایندگان مجلس افغانستان این اقدام ایران را نقض حقوق بشر دانستند و علیه ایران تظاهرات خیابانی آغاز کردند و رابطه مثبت دو کشور به سوی رابطه‌ای پرتنش پیش رفت (Shahsavand and Rajabi, 2011: 76-77).

جدا از این گونه تنش‌ها، تهدیدهای قاچاقچیان مواد مخدر، سبب شده است که هر کدام از کشورهای درگیر، برای تقویت خود به سوی یک بلوک قدرت متمایل شوند. مسکو که آسیای مرکزی را حیاط خلوت و حوزه نفوذ خود معرفی می‌کند، هرگز با نفوذ و توسعه همکاری این کشورها با رقیب‌های غربی و آمریکا موافق نیست، چرا که کشورهای غربی و آمریکا می‌توانند از مدیریت و کاهش حمل و نقل مواد مخدر در آسیای مرکزی به عنوان فشار سیاسی برای گسترش نفوذ خود استفاده کنند (Dubnov, 2018). در نتیجه برای کاهش مشکلات و مسائل امنیتی که قاچاقچیان مواد مخدر برای این کشورها و خود روسیه ایجاد می‌کنند، مسکو به همراه ازمنستان، قزاقستان، قرقیزستان و روسیه سفید یک سازمان همکاری دسته‌جمعی^۱ ایجاد کرده‌اند، تا از این راه هم قدرت خود را برای مدیریت تهدیدهای قاچاقچیان مواد مخدر و اقدام‌های تروریستی آن‌ها و هم پیمانانشان افزایش دهند و هم مسکو بهتر و آسان‌تر نفوذ خود را در این منطقه گسترش دهد و از یک‌جانبه‌گرایی^۲ آمریکا جلوگیری کند (Peyrouse, 2017).

به همین دلیل دولت‌مردان کرملین می‌گویند: آسیای مرکزی با وجود همه مشکلات موجود در آن، جزیی از اعمار اتحاد شوروی هستند (Goble, 2018). بر این اساس سرگئی لاوروف^۳ از سیاست‌های ناتو نسبت به کنترل و مدیریت حمل و نقل مواد مخدر انتقاد کرد و گفت:

1. Collective Cooperation Organization
2. Unilateralism
3. Sergey Lavrov

«حمل و نقل مواد مخدر توسط قاچاقچیان سبب بروز مشکلات امنیتی برای کشورهای آسیای مرکزی و روسیه شده است و نیروهای تروریستی از راه قاچاق مواد مخدر خود را تقویت می‌کنند» (Ramani, 2017).

شواهد نشان می‌دهد که بیشتر تهدیدهای امنیتی و تروریستی در روسیه را نیروهای قاچاقچی و تروریستی آسیای مرکزی انجام داده‌اند (Boonstra and Panella, 2018). امروزه این افراد برای پیشبرد هدف‌های گروه خود، ممکن است نماینده‌ای را برای انجام کارهای سیاسی و تسریع روند قاچاق مواد در انتخابات شرکت دهند. بنابراین در جریان انتخابات نمایندگان یا رئیس‌جمهور ممکن است که روند انتخابات را به دلیل انتخاب نشدن نماینده خود یا پیروزشدن در انتخابات مختل کنند (Bukhari, 2018). بنابراین آشکارا می‌توان مشکلات سیاسی نشأت گرفته از پدیده نارکو تروریسم را در کل منطقه دید.

۳. تهدیدهای اقتصادی

نارکو تروریسم در داخل کشورهای آسیای مرکزی سبب شده است که روند تجارت و فعالیت اقتصادی کشورهای آسیای مرکزی مختل شود. این موضوع، در کنار اقتصاد ضعیف بر مشکلات موجود در این کشورها افزوده است. در کنار راه‌ها، شبکه ریلی و حمل و نقل نامناسب، مشکلاتی مانند تنش‌های سیاسی، رژیم اقتصادی متفاوت، درگیری طولانی در برخی از این کشورها همچون افغانستان، و قاچاقچیان مواد مخدر و همچنین تهدیدهایی که افراد مسلح آن‌ها در مسیرهای گوناگون حمل و نقل ایجاد می‌کنند، سبب بروز مشکلات اقتصادی و تسریع روند تورم در این کشورها شده است (Batsaikhan and Dabrowski, 2017). به همین دلیل، روسیه می‌خواهد یک منطقه تجارت آزاد با این کشورها ایجاد کند. قاچاقچیان مواد مخدر همواره به نیروهای نظامی و سیاسی کشوری که قوانین سختی برای جلوگیری از فعالیت آن‌ها تصویب می‌کند حمله می‌کنند که نمونه آن در بخش امنیتی بیان شد (Peyrouse, 2017). یک نمونه مناسب در این مورد کشور تاجیکستان است. تاجیکستان برنامه‌ها و راهبردهای داخلی خود را به منظور کنترل و مدیریت حمل و نقل مواد مخدر اعمال کرده است، اما این سیاست‌ها به دلیل حجم بسیار زیاد حمل و نقل مواد مخدر از افغانستان و پاکستان و میزان جمعیت درخور توجهی از این کشور که به این مواد اعتیاد دارند و همچنین کافی نبودن کمک‌های خارجی به تاجیکستان، با شکست روبه‌رو شده است. از سویی حدود ۱،۱۵ میلیون نفر تاجیک به دلیل مشکلات اقتصادی به روسیه مهاجرت کرده‌اند (Peyrouse, 2018).

این موضوع ریشه گرفته از توسعه نیافتن همه‌جانبه این کشورها و شرایط اقتصادی نامناسب است. روسیه در کنار کشورهای غربی و چین در قالب بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و دیگر سازمان‌های بین‌المللی مربوط به توسعه می‌خواستند که سرمایه‌گذاری‌های خود را برای توسعه همه‌جانبه این جمهوری‌ها افزایش دهند (Kalinovsky, 2018). بی‌ثباتی در بیشتر این کشورها از جمله افغانستان و نیروهای تکفیری^۱ و اسلام‌گرایی افراطی^۲ در کنار قاچاقچیان مواد مخدر که از راه تاجیکستان و قزاقستان مواد مخدر خود را وارد روسیه و اروپا می‌کنند، سبب شد که میزان امنیت در این منطقه که لازمه اصلی سرمایه‌گذاری خارجی است از میان برود و کشورهای سرمایه‌گذار نیز به دلیل نبود امنیت در این منطقه از میزان سرمایه‌گذاری خود بکاهند (Boonstra and Panella, 2018).

چین و روسیه در کنار غرب، بازیگران مهم توسعه و سرمایه‌گذاری در آسیای مرکزی هستند. پکن از راه «راه ابریشم ابریشم»^۳ و مسکو از راه «سازمان همکاری دسته‌جمعی»^۴ در پی کمک به این کشورها برای توسعه همه‌جانبه آن‌ها هستند. روسیه در اساسنامه این سازمان، مواد مخدر و قاچاق و حمل‌ونقل آن را مهم‌ترین مشکل اجتماعی و امنیتی معرفی کرده است. در نتیجه، همراه با این کشورها ائتلافی برای کنترل و حل این مشکل ایجاد کرده و می‌خواهد با توسعه اقتصادی این کشورها شهروندان آن‌ها را با مشاغل جدید و استاندارد مشغول کند (Stronski and NG, 2018).

اقدام‌های ایران و روسیه برای مقابله با نارکو تروریسم در آسیای مرکزی

با توجه به جایگاه و اهمیت آسیای مرکزی برای دو کشور ایران و روسیه، به نظر می‌رسد آن‌ها به دنبال آرامش و مقابله با نارکو تروریسم در این منطقه باشند.

۱. روسیه

در سند «راهبرد امنیت ملی روسیه» تا سال ۲۰۲۰ که در سال ۲۰۰۹ تصویب شد به روشنی اشاره شده است که توسعه همکاری‌های دوجانبه و چندجانبه با کشورهای هم‌سود اولویت مهم سیاست خارجی روسیه است (Giles, 2009). روسیه در مقابل تهدیدهای متعددی که قاچاقچیان مواد

1. Takfiri forces
2. Extremist Islamist
3. The Silk Road
4. Collective Cooperation Organization

مخدر در آسیای مرکزی ایجاد می‌کنند، راهبردهای ویژه‌ای را در نظر گرفته است که همکاری نزدیک دوجانبه با کشورهای آسیای مرکزی و همچنین کشورهای مهم و تأثیرگذار هم‌جوار این منطقه، از این راهبردهاست. علاوه بر این، حدود ۳۶ درصد جمعیت قزاقستان به همراه هزاران کارخانه روسی در این کشور و همچنین حدود ۲۲ درصد از جمعیت قرقیزستان روسی هستند (Qaedi, 2002: 205). که این امر نشان از دلیل‌های اصلی روابط دوجانبه روسیه با کشورهای آسیای مرکزی دارد. به همین علت روسیه توافقی‌های دوجانبه‌ای را با کشورهای آسیای مرکزی بسته است. همچنین روسیه با چین به‌عنوان کشور مهم همسایه آسیای مرکزی در حوزه اقتصادی و سیاسی همکاری‌های گسترده‌ای کرده است. زیرا بدون همکاری با چین، روسیه نمی‌تواند در جهت کنترل تهدیدهای امنیتی در آسیای مرکزی به‌ویژه از سوی افغانستان که در قالب قاچاق مواد مخدر نمایان می‌شود، اقدام مفیدی انجام دهد (Dubnov, 2018).

الف) اقدام‌های چندجانبه روسیه برای مقابله با تهدیدهای ناشی از نارکو تروریسم

تقویت روابط بین کشورهای مستقل هم‌سود همواره از اولویت‌های مهم سیاست خارجی روسیه بوده است. این همکاری‌ها وقتی به مسائل امنیتی می‌رسد، به‌عنوان یک ضرورت اهمیت بی‌بدیلی پیدا می‌کند. به همین دلیل، روسیه تلاش کرده است که علاوه بر ابتکارهای ویژه، در قالب ایجاد نهادهای مختلف، همکاری‌های چندجانبه‌ای را با کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز با عنوان‌های مختلف داشته باشد. در کنار نهادها و سازمان‌هایی همچون کشورهای مستقل هم‌سود و اتحادیه اقتصادی اوراسیا، پیمان شانگهای از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. روسیه در آسیای مرکزی، علاوه بر منافع اقتصادی برای حفظ امنیت منطقه و خود، مبارزه با تروریسم، مخالفت با اسلام‌گرایی افراطی و مبارزه با قاچاقچیان را جزو اولویت‌های بسیار مهم خود قرار داده است (Basiri and Moradi, 2012: 205). در ادامه به مهم‌ترین ابتکارهای روسیه برای مقابله با تهدیدهای ناشی از نارکو تروریسم اشاره می‌کنیم:

ب) ابتکارهای روسیه

یکی از ابتکارهای روس‌ها برای مقابله با پدیده نارکو تروریسم، تشکیل «مرکز ضد تروریستی» در هنگام برگزاری نشست رهبران کشورهای هم‌سود در مسکو در سال ۲۰۰۰ بود. این مرکز برای هماهنگی و همکاری علیه نیروهای تندروی مذهبی و قاچاقچیان مواد مخدر ایجاد شد. همچنین روسیه «نیروهای واکنش سریع» را برای مقابله با تهدیدهای ناشی از تروریسم ایجاد

کرده است. به همین منظور پایگاه‌هایی را در برخی کشورهای منطقه از جمله قرقیزستان، ازبکستان، تاجیکستان و ارمنستان در اختیار دارد. برگزاری «مانور نظامی» در این منطقه از دیگر رویکردهای امنیتی روسیه برای تقابل با تروریست‌ها است. روسیه در سال ۲۰۰۱ یک مانور نظامی با شرکت کشورهای قزاقستان، قرقیزستان، ازبکستان و تاجیکستان برای مقابله با تهدیدهای ناشی از تروریسم انجام داد. یکی دیگر از تلاش‌های روسیه، تجدید ساختار «پیمان امنیتی تاشکند» در جهت کارآمد کردن آن برای مقابله با تهدیدها بود. در سال ۲۰۰۰ کشورهای عضو سازمان کشورهای مستقل هم‌سود موافقت‌نامه‌ای برای تجدیدنظر در اساسنامه «پیمان امنیت دسته جمعی» امضا کردند. اعضای این پیمان به سه منطقه تقسیم شدند که منطقه سوم آن مربوط به کشورهای آسیای مرکزی است (Vaezi, 2009: 113-114). علاوه بر این، روسیه موفق شده است با کشورهای ارمنستان، گرجستان، قرقیزستان، تاجیکستان و ترکمنستان موافقت‌نامه دوجانبه مرزی امضا کند (Vaezi, 2009: 112) که می‌تواند بازخورد روسیه را در مقابله با تهدیدهای تروریستی بسیار بالا ببرد.

ج) اقدام‌های نهادین روسیه

با فروپاشی اتحاد شوروی و آسیب‌پذیری مرزهای آن در سال‌های اولیه و قبل از اینکه نیروهای پاسدار مرزی یکپارچه شکل بگیرد موجب تسهیل ورود مواد مخدر به آسیای مرکزی شده است (Adami and Azizi, 2013: 10). مقابله با تهدیدهای یادشده، همکاری جدی کشورهای منطقه و دیگر کشورهای هم‌جوار را ضروری می‌ساخت. به همین علت نهادها و سازمان‌هایی که روسیه نقش اساسی در ایجاد و تداوم آن‌ها بازی می‌کند به‌وجود آمد که به مهم‌ترین آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱. کشورهای هم‌سود

روسیه همواره کوشیده است تا با حضور خود، مرزهای شوروی را برای مقابله با انواع تهدیدهایی از جمله تهدیدهای ناشی از تروریسم در اختیار داشته باشد. در همین زمینه، روس‌ها برای تأمین منافع امنیتی خود، در سال ۱۹۹۲ در تاشکند با شرکت کشورهای منطقه «پیمان امنیت دسته جمعی» را ایجاد و تلاش کرد دیگر کشورها را برای امضای موافقت‌نامه تشکیل نیروهای «حافظ صلح» راضی کند و خود مسئولیت عمده استقرار صلح را در مناطق بحرانی به عهده گیرد (Shaburkin, 1998: 9). از سال ۲۰۰۲ نیروهای مرزی کشورهای عضو

پیمان دسته جمعی به صورت منظم در عملیات مبارزه با مواد مخدر شرکت می‌کنند. در سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۶ در عملیاتی ۴۸ تَن مواد مخدر و حدود ۵۴۰ تَن از مواد پیش‌ساز مواد مخدر مصادره شده است. از سال ۲۰۰۴ اعضای پیمان امنیت دسته جمعی مانور سالانه‌ای به نام «روبژه» (مرزی) در کشورهای آسیای مرکزی با هدف مقابله با تهدیدهای امنیتی (به‌ویژه مواد مخدر) انجام می‌دهند (Taghvaei, 2011: 8).

علاوه بر این، روسیه پس از فروپاشی اتحاد شوروی با هدف ادامه نفوذ خود در این مناطق، تأمین منافع و جلوگیری بیشتر از فروپاشی ساختارهای پیشین در جمهوری‌های نواستقلال، در سال ۱۹۹۱ به همراهی اوکراین و روسیه سفید اقدام به تشکیل نهادی با نام «جامعه کشورهای مستقل هم‌سود» کرد. به فاصله کوتاهی کشورهای جمهوری آذربایجان، ارمنستان، ازبکستان، تاجیکستان، ترکمنستان، قرقیزستان، قزاقستان و مولداوی به این نهاد پیوستند (Koolae, 1996: 124). علاوه بر تقابل با غرب و جلوگیری از گسترش ناتو به شرق، به علت افزایش تهدیدهای ناشی از تروریسم و قاچاقچیان مواد مخدر (نارکو تروریسم)، روسیه در پی بهره‌گیری از ظرفیت نهاد کشورهای مستقل هم‌سود برای مقابله با این تهدیدها بوده است.

۲. سازمان همکاری شانگهای

مذاکرات پنج کشور چین، روسیه، تاجیکستان، قزاقستان و قرقیزستان در آوریل ۱۹۹۶ در شهر شانگهای، به بستن موافقت‌نامه‌ای با عنوان «موافقت‌نامه اعتمادسازی در زمینه نیروهای نظامی در مناطق مرزی» منجر شد که به پیمان شانگهای یا شانگهای پنج معروف شد. سرانجام در سال ۲۰۰۱ سازمان همکاری شانگهای تأسیس شد. تأسیس این سازمان در واقع نویددهنده نخستین جرقه منطقه‌گرایی بود که از دید بسیاری از پژوهشگران، برای مقابله با تهدیدهای امنیتی غیرسنستی در جهان پساجنگ سرد شکل می‌گرفت. هدف اصلی این سازمان همان‌گونه که در منشور آن بیان شده است، مبارزه با سه شر تروریسم، جدایی‌طلبی و افراط‌گرایی دینی بود (Haji Yousefi and Alvand, 2008: 165).

عضویت ازبکستان در سال ۲۰۰۱ و اضافه شدن کشورهای ایران، هند، پاکستان و مغولستان به‌عنوان ناظر، موجب گسترده‌تری بیشتر این پیمان و موضوع مقابله با تروریسم، قاچاق مواد مخدر و جنایت‌های سازمان‌یافته و در مجموع هدف‌ها و منافع امنیتی اعضا جزو وظایف اصلی آن قلمداد شد که با گسترش اعضا و وظایف آن به سازمان همکاری‌های

شانگهای تغییر نام داد (Vaezi, 2009: 120). مقابله با قاچاق مواد مخدر و تروریسم حاصل از آن و نیز تهدیدهای نشأت گرفته از آن از هدف‌های مهم روسیه در عضویت شانگهای است (Mokhtari, 2010: 155). در هفتمین نشست سران شانگهای در سال ۲۰۰۲ منشوری ۲۶ ماده‌ای تصویب شد تا دبیرخانه شانگهای و یک «مرکز ضد تروریسم» بر اساس آن تأسیس شود. بنابراین با در نظر گرفتن هدف‌های این سازمان، یعنی مبارزه با سه نیروی شیطانی یعنی «افراط‌گرایی دینی، تجزیه‌طلبی و تروریسم» که بخش مهم آن ناشی از نارکو تروریسم در منطقه است، می‌توان گفت که تأسیس و توسعه سازمان همکاری شانگهای بیش از هر چیز ریشه در دغدغه‌های امنیتی منطقه‌ای داشته و اشتراک کشورهای عضو این سازمان در رویارویی با این تهدیدها آن‌ها را به همکاری در جهت برطرف کردن این زمینه‌های تهدید ترغیب کرده است (Adami and Azizi, 2013: 16-17). در واقع روسیه با کمک دیگر کشورهای آسیای مرکزی و همچنین کشورهای مهم مجاور این منطقه از جمله چین می‌خواهد تا با بهره‌گیری از سازمان همکاری شانگهای، علاوه بر پیگیری هدف‌های کلانی همچون مبارزه با غرب و جلوگیری از گسترش ناتو، به مهم‌ترین هدف منطقه‌ای یعنی مبارزه با تروریسم ناشی از افراط‌گرایی و به‌ویژه تروریسم حاصل از اقدام‌های قاچاقچیان سلاح و مواد مخدر با عنوان نارکو تروریسم نیز بپردازد.

۲. جمهوری اسلامی ایران

الف) تصویب قوانین سخت داخلی

جمهوری اسلامی ایران با توجه ویژه مسئولان قضایی، اجرایی و فتوای فقهای عظام راجع به حرمت و مفسده بودن مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن، سعی کرده است قوانینی جامع و منسجم مبارزه با مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن را تدوین کند. اولین مصوبه قانونی «لایحه قانون تشدید مجازات مرتکبین جرائم مواد مخدر» بود که در ۱۹ خرداد ۱۳۵۹ در ۲۵ ماده به تصویب شورای انقلاب رسید.

با تصویب این قانون روند مبارزه با مواد مخدر متحول و در تعقیب مجرمین انسجام و هماهنگی خاصی انجام شد. به ویژه کشت خشخاش برای همیشه ممنوع اعلام شد. دومین قانونی که تصویب شد، «قانون مبارزه با مواد مخدر» مصوب ۳ آبان ۱۳۶۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام بود، به موجب این قانون همه وزارتخانه‌ها و ارگان‌های نظام که به نحوی دست اندرکار مبارزه با مواد مخدر بودند، موظف شدند با همه امکانات به مبارزه با مواد

مخدر بپردازند. در نتیجه، برای اولین بار ستادی به نام «ستاد مبارزه با مواد مخدر» به ریاست رئیس‌جمهور در قانون پیش‌بینی شد تا همه دستگاه‌های کشور را در این راستا فعال کند. مجمع تشخیص مصلحت نظام در ۱۷ آبان ۱۳۶۰ آن را اصلاح و این قانون با عنوان قانون اصلاح «قانون مبارزه با مواد مخدر» در ۳۸ ماده و ۲۳ تبصره در حال حاضر مهم‌ترین قانون برای عمل در محاکم است. در این قانون برای قاچاقچیان مواد مخدر و جرائم مرتبط با آن مجازات‌هایی مانند اعدام، حبس ابد، حبس تا ۱۵ سال، مصادره اموال و جریمه نقدی تا یک میلیارد ریال، شلاق تا ۷۴ ضربه و انفصال از خدمات دولتی پیش‌بینی شده است. این قانون در سال ۱۳۷۶ با عنوان قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و پیوسته ساختن مواردی به آن توسط مجمع تشخیص مصلحت نظام بازنگری و موادی بر آن اضافه و اصلاح شد که در (ماده‌های ۱۳، ۱۱، ۹، ۸، ۵، ۴، ۲، ۱) (بندهای ۱-۲-۳-۴-۶) ماده ۴۰ الحاقی تأکید شده است (Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic of Iran, 1997). همچنین دوباره این قانون را در سال ۱۳۸۹ مجمع تشخیص مصلحت نظام بازنگری و موادی بر آن اضافه و اصلاح کرد. بنابراین پس از سال‌ها، مبارزه با مواد مخدر به حساس‌ترین و مهم‌ترین دوران رسیده و پیش‌بینی می‌شود که با اجرای قانون اصلاح مبارزه با مواد مخدر و پیوسته‌سازی موادی به آن مصوب ۱۳۸۹ فصل جدیدی در مقابله و مبارزه با مواد مخدر آغاز شده که متفاوت‌تر از گذشته است. در مجموع فرایند مبارزه با مواد مخدر و قاچاق آن در ایران به نقطه اوج خود در دو دهه گذشته رسیده است (Jalali and Others, 2017: 133-136).

ب) عضویت و حضور فعال در برنامه‌های سازمان ملل متحد

سازمان ملل متحد نیز به عنوان سازمان جهانی بین‌المللی برای مقابله با قاچاق مواد مخدر و برای نگرانی روزافزون در مورد این پدیده نوین در سطح جهانی پیمان‌ها، قطعنامه‌ها و کنوانسیون‌های متعددی تصویب و تنظیم کرده است مانند کنوانسیون مواد مخدر و پروتکل اصلاحی پیمان نیویورک در سال ۱۹۶۱، قطعنامه‌های شماره ۱ تا ۶ مصوب کنفرانس ملل متحد برای تصویب قرارداد واحد درباره مواد مخدر در سال ۱۹۵۸ که منجر به تشکیل کنفرانس ملل متحد و ایجاد قرارداد واحد درباره مواد مخدر در سال ۱۹۶۱ شد، کنوانسیون مواد مخدر روان‌گردان مصوب سال ۱۹۷۱ وین و کنوانسیون بین‌المللی مقابله با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان در سال ۱۹۸۸ (Asgaripour, 2008: 129-213).

جمهوری اسلامی ایران همواره به عنوان مهم‌ترین عضو سازمان ملل در برنامه‌های این سازمان برای مقابله با مواد مخدر و جرائم جانبی آن حضور فعال داشته و تلاش کرده است با تصویب داخلی قوانین بین‌المللی با آن‌ها همراهی کامل داشته باشد. برای نمونه، در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۲۰۱۳ از جمله ماده ۱۵۴ باید اراده بین‌المللی برای مقابله جدی با این پدیده ضد بشری صورت بگیرد. ایران نیز در این زمینه به کنوانسیون بین‌المللی مقابله با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان سازمان ملل متحد در سال ۱۹۸۸ ششمین جلسه عمومی، با توجه به بند (۱) «الف» ماده (۲۸) کنوانسیون، مشروط بر آنکه مفاد کنوانسیون در مواردی که با قوانین داخلی و موازین اسلام معارض شود از طرف ایران لازم الاجرا نباشد، ملحق و اسناد آن را مبادله کند. این قانون مشتمل بر ماده واحده پیوست به متن کنوانسیون شامل یک مقدمه و ۳۴ ماده در جلسه علنی یکشنبه ۳ آذر ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی تصویب و در ۱۷ آذر ۱۳۷۰ به تأیید شورای نگهبان رسیده است (Jalali and Others, 2017: 133-136).

ج) اقدام‌های نهادین ایران (اکو- شانگهای)

یکی از نهادهایی که ایران تلاش کرده است مشکلات مربوط به مواد مخدر را به وسیله آن حل کند «اکو» است. به علت حضور همه کشورهای دخیل در چالش مواد مخدر از جمله کشورهای آسیای مرکزی و همه همسایگان آن‌ها در اکو، این سازمان می‌تواند نقش مهمی در زمینه مقابله با نارکوتروریسم و دیگر جرائم جانبی آن ایفا کند.

بنابراین برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان است که سازمان همکاری اقتصادی اکو آن را در هدف‌های خود جای داده است. با توجه به اینکه کشورهای عضو اکو به‌ویژه کشورهای نواستقلال آسیای مرکزی در رویارویی با بحران در ساختارهای اجتماعی و سیاسی، قانون‌گریزی و نبود نهادهای قانونمند، قومیت، مشکلات اقتصادی و فقر، فساد و رانت‌خواری، پایین‌بودن سطح سواد و از سویی دیگر قرارگرفتن این منطقه و کشورهای عضو اکو در مجاورت بزرگ‌ترین تولیدکننده مواد مخدر در دنیا (افغانستان)، ایجاد همکاری‌های منطقه‌ای و تشکیل سازوکارهایی به نام اکوپل (پلیس مشترک) برای تکمیل نظام امنیت منطقه با حضور کشورهای منطقه و لزوم ایجاد مسئولیت بین‌المللی و درک جامعه در قبال این بحران و ایجاد یک سازوکار بین‌المللی برای مبارزه با آن در سطح جهان لازم است (Saadat and Bakhtiari, 2011: 2-15).

سازمان شانگهای یکی دیگر از سازمان‌های مهمی است که به علت حضور دو کشور بزرگ چین و روسیه و نیز حضور کشورهای مطرح در بحث قاچاق مواد مخدر در منطقه، می‌تواند نقش مهمی در مقابله با نارکو تروریسم داشته باشد. در بخش مربوط به روسیه مفصل به آن می‌پردازیم. ایران در این سازمان به‌عنوان یک عضو ناظر در قالب ایجاد ائتلاف و همکاری با این کشورها می‌خواهد در میزان امنیت و جلوگیری از هرگونه عملیات تروریستی و حمل‌ونقل مواد مخدر سهیم باشد، زیرا قاچاقچیان مواد مخدر برای پیشبرد هدف‌های خود در برخی از کشورها اقدام به عملیات‌های نظامی علیه امنیت مرزی و اجتماعی می‌کنند (Lanteigne, 2017: 2-8). شانگهای می‌تواند در کنار اکو نقش مهم و محوری در مبارزه با نارکو تروریسم در منطقه به‌ویژه در آسیای مرکزی ایفا کند. این امر می‌تواند با عضویت دائم ایران در سازمان شانگهای و تلاش بیشتر ایران در آن برای مقابله با نارکو تروریسم به مرکز ثقلی در این رابطه تبدیل شود.

نتیجه

منطقه «آسیای مرکزی» از مناطقی است که به دلیل‌های متعددی محلی برای قاچاقچیان فراملی و فراملی مواد مخدر شده است. علت این مسئله، هم‌جواری این منطقه با افغانستان به‌عنوان بزرگ‌ترین تولیدکننده مواد مخدر و وجود گروه‌های افراطی مذهبی سازمان‌یافته بین‌المللی در این کشور و در مقابل خلأ قدرت ایجادشده ناشی از فروپاشی اتحاد شوروی در آسیای مرکزی بوده است. قاچاقچیان مواد مخدر در مقابل هرگونه مانعی به اقدام‌های تروریستی دست می‌زنند که به این پدیده «نارکو تروریسم» گفته می‌شود. این تهدیدها علاوه بر کشورهای آسیای مرکزی، دیگر کشورهایی که در مسیر حمل‌ونقل قاچاق مواد مخدر به اروپا هستند از جمله ایران و روسیه را نیز تهدید می‌کند. ایران و روسیه با درک این موضوع، تلاش کرده‌اند تا از ورود تهدیدهای ناشی از نارکو تروریسم به داخل مرزهایشان جلوگیری کنند.

بنابراین ایران و روسیه برای کنترل این مشکل، از راه تصویب قوانین داخلی و نیز همکاری با کشورهای آسیای مرکزی در ابعاد دوجانبه و چندجانبه و نیز همکاری‌های منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای به‌ویژه کشورهای تأثیرگذار، از راه نهادها و سازمان‌های ایجادشده، در پی کاهش مشکلات ناشی از نارکو تروریسم در آسیای مرکزی و به تبع آن کشورهای خود هستند. روسیه با ابتکارها و اقدام‌های دو و چندجانبه و اقدام‌های نهادین با کشورهای هم‌سود و سازمان شانگهای و جمهوری اسلامی ایران نیز با تصویب قوانین محکم داخلی، همراهی با برنامه‌های سازمان ملل با تصویب داخلی این برنامه‌ها و سرانجام اقدام‌های نهادین در سازمان‌های اکو و

شانگهای به دنبال مقابلهٔ جدی با نارکوتروریسم در منطقه بوده‌اند. به نظر می‌رسد با وجود تلاش‌های جدی و قابل قبول منطقه‌ای، چون هماهنگی همه‌جانبه و هم‌افزایی لازم برای مقابله با نارکوتروریسم در منطقه کافی نیست و بیشتر به صورت جزیره‌ای عمل می‌شود، تا موفقیت نهایی در این زمینه فاصله وجود دارد.

با توجه به آنچه گفتیم و با در نظر گرفتن تهدیدهای ناشی از نارکوتروریسم برای کشورهای در مسیر حمل‌ونقل قاچاق مواد مخدر (از جمله ایران و روسیه) و کشورهای هدف و مقصد این مواد (از جمله کشورهای اروپایی)، حرکت در جهت تشکیل فوری نهادی فراگیر در منطقه یا گردآمدن کشورهای منطقه با راهبری ایران، روسیه و چین و با حضور کشورهای اروپایی با عنوان‌های جدید جدا از روندها گذشته (برای نمونه همکاری‌های اضطراری منطقه‌ای)، همهٔ تلاش‌ها، تجربیات و نهادهای موجود تجمیع شده و به صورت ریشه‌ای و در برنامه‌ای مدون که کشورها از تولید، فراوری، مسیر حمل‌ونقل و سرانجام کشورهای هدف را دربر بگیرد، تدوین و اجرایی کنند. در غیر این صورت به نظر می‌رسد با وجود همهٔ تلاش‌ها، نارکوتروریسم در منطقه همچنان به حیات خود ادامه خواهد داد.

References

- Adami, Ali and Hamidreza Azizi (2013), "Shanghai Cooperation Organization and Joint Security Threats in Central Asia", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 19, No. 81, pp. 1-28 [in Persian].
- Asgaripour, Hamid (2008), **Complete Set of Domestic Laws and International Drug Rules**, Tehran: Majd [in Persian].
- Azami, Hadi and Ali Akbar Dabiri (2012), "Evaluation of Iran's Geopolitical Opportunities and Challenges in Central Asia", **Journal of Geographical Space**, Vol. 12, No. 40, pp. 46-25 [in Persian].
- Basiri, Mohammad Ali and Mehdi Moradi (2012), "Putin's Return to the Kremlin: the Future of Russia's Foreign Policy against Central Asian and Caucasus Countries", **Iran and Eurasia Quarterly (Iras)**, Vol. 6, No. 8, pp. 185-214 [in Persian].
- Batsaikhan, Uuriintuya and Marek Dabrowski (2017), "Central Asia — Twenty-Five Years after the Breakup of the USSR", Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405473917300429>, (Accessed on: 3/9/2017).
- Bjornehed, Emma (2004), "Narco-Terrorism: The Merger of the War on Drugs and the War on Terror", Vol. 6, Nos. 3-4, pp. 305-324 (doi: 10.1080/17440570500273440).

- Boonstra, Jos and Riccardo Panella (2018), "Three Reasons why the EU Matters to Central Asia", Available at: <http://voicesoncentralasia.org/three-reasons-why-the-eu-matters-to-central-asia>, (Accessed on: 13/3/2018).
- Bukhari, Gul (2018), "Imran Khan and the Military: Allies Today, Foes Tomorrow?" Available at: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/Imran-khan-military-allies-today-foes-tomorrow-180807142326489>. Html, (Accessed on: 8/8/2018).
- Bvalvardi, Majid (2009), "The Impact of Drug Trafficking in the Economies of Central Asian Countries", **Central Asia and the Caucasus Studies**, No. 61, pp. 187-205 [in Persian].
- Dubnov, Arkady (2018), "Reflecting on a Quarter Century of Russia's Relations with Central Asia", Available at: <https://carnegieendowment.org/2018/04/19/reflecting-on-quarter-century-of-russia-s-relations-with-central-asia-pub-76117>, (Accessed on: 19/4/2018).
- Ebrahimi Turkman, Abuzar (2006), "The Role of Culture in Iran-Central Asia Relations", **Iran and Eurasia Quarterly**, Vol. 2, No. 14, pp. 1-5 [in Persian].
- Giles, Keir (2009), "Russian National Security Strategy to 2020", Available at: <https://www.files.ethz.ch/isn/154909/RusNatSecStrategyto2020.pdf>, (Accessed on: 9/5/2020).
- Goble, Paul (2018), "Central Asia Ready to Move on Without Russia", Available at: <https://jamestown.org/program/central-asia-ready-movewithout-Russia>, (Accessed on: 20/3/2018).
- Gurganus, Julia (2018), "Russia's Afghanistan Strategy", Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/Afghanistan/2018-01-02/Russia'sAfghanistan-strategy>, (Accessed on: 2/1/2018).
- Hafeznia, Mohammad Reza, Mahmoud Shams Dolatabadi and Mohammad Hossein Afshardi (2007), "Iran's Geopolitical Interests in Central Asia and Opportunities Ahead", **Geopolitical Quarterly**, Vol. 3, No. 3, pp. 191-78 [in Persian].
- Haji Yousefi, Amir Mohammad (2005), **Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran in the Light of Regional Developments 2001-1991**, Tehran: Ministry of Foreign Affairs [in Persian].
- Haji Yousefi, Amir Mohammad and Marzieh Saadat Alvand (2008), "Iran and Shanghai Cooperation Organization: Hegemony and Anti-Semitism", **Journal of Political Science**, Vol. 3, No. 2, pp. 163-194 [in Persian].
- Hedayati Shahidani, Mehdi and Danial Rezapour (2016), "External Position in the Security Discourse of Russian Neo-Safarists", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 22, No. 96, pp. 127-161 [in Persian].
- Islamic Parliament Research Center of The Islamic Republic of Iran** (1997), "Expediency Discernment Council, the Law on Amending the Law on Combating Narcotics and Adding Substances to it, approved on 25/10/1988", Nov. 8, Available at: rc.majlis.ir/fa/law/show/99642, (Accessed on: 1398/09/15) [in Persian].

- Jalali, Mahmoud and Others (2017), "Drug Terrorism and the Preventive Approach to Global Law and the Islamic Republic of Iran against it", **Political Studies**, Vol. 10, No. 37, pp. 125-144 [in Persian].
- Kalinovsky, Artemy (2018), "Central Asia's Precarious Path to Development, Will Today's Projects Repeat Soviet Era Mistakes?", Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/central-asia/2018-08-02/central-asia-s-precarious-path-development>, (Accessed on: 2/8/2018).
- Koolae, Elaheh (1996), "Shanghai Organization and Central Asian Security", **Political Science Research**, Vol. 2, No. 3, pp. 46-29 [in Persian].
- Kranz, Michal (2017), "Here's How the Region the New York Attacker Emigrated from Became Fertile Ground for Terrorism", Available at: <https://www.businessinsider.com/central-asia-fertile-ground-for-terrorismsayfullo-saipov-2017-11>, (Accessed on: 1/11/2017).
- Lanteigne, Marc (2017), "Russia, China and the Shanghai Cooperation Organization: Diverging Security Interests and the 'Crimea Effect'", Available at: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-697901_7, (Accessed on: 31/12/2018).
- Lotfizadeh, Abolfazl and Masoumeh Salehi (2018), "Opportunities, Mechanisms and Strategic Areas of Sustainable Development of Iran Relations with the Central Asian Muslim Network in the Present Decade", **Islamic World Studies Quarterly**, Vol. 7, No. 25, pp. 101-119 [in Persian].
- Mokhtari, Ismail (2010), "Objectives and Challenges of the Shanghai Cooperation Organization", **Daneshnameh**, Vol. 3, No. 1, pp. 151-163 [in Persian].
- Omelicheva, Mariya Y. (2018), "Mapping the Terrorism/Trafficking Nexus in Central Asia", Prepared for the Annual Conference of the Central Eurasian Studies Society November 2016 Princeton University, Available at: ipsr.ku.edu/trafficking/pdf/CESS2016_omelicheva.pdf, (Accessed on: 3/5/2020) [in Persian].
- Peyrouse, Sebastien (2017), "Diagnosing Central Asia's Drug Problem", Available at: <https://reconnectingasia.csis.org/analysis/entries/diagnosing-central-asias-drugproblem>, (Accessed on: 7/3/2017).
- Peyrouse, Sebastien (2018), "Drug Trafficking in Tajikistan: a Very Deep but not Incurable Evil", Available at: <https://georgetownjournalofinternationalaffairs.org/onlineedition/2018/3/1/drug-trafficking-in-tajikistan-a-very-deep-but-not-incurable-evil>, (Accessed on: 1/3/2018).
- Qaedi, Mohammad Reza (2002), "Russia's Strategy for NATO to the East", **Strategy**, Vol. 11, No. 24, pp. 199-215 [in Persian].
- Rahmani, Bardia (2018), "How the War on Drugs is Making Tajikistan More Authoritarian", Available at: <https://thediplomat.com/2018/07/how-the-war-on-drugs-is-making-tajikistan-more-authoritarian>, (Accessed on: 9/7/2018).
- Ramani, Samuel (2017), "Russia's Anti-Drug Crusade in Afghanistan", Available at: <https://thediplomat.com/2017/12/russiasantidrugcrusadeinAfghanistan>, (Accessed on: 28/12/2017).

- Saadat, Ali and Arshad Bakhtiari (2011), "Study of Drug Crisis in Central Asia and the Need Regional Police Cooperation", **International Police Studies**, Vol. 2, No. 5, pp. 5-20 [in Persian].
- Satubaldina, Assel (2018), "Radicalization, Drug Trafficking, Environment are Key EU-Central Asia Security Challenges, Say Experts and Officials", Available at: <https://astanatimes.com/2018/02/radicalization-drugtrafficking-environment-are-key-eu-central-Asia-security-challenges-say-experts-and-officials>, (Accessed on: 27/2/2018).
- Shaburkin, Alexander (1998), "Circular Defense of the Commonwealth of Independent States", **Nezavisimaya Gazeta**, No. 10, p. 9 [in Persian].
- Shahsavand, Parichehr and Farhad Rajabi (2011), "The Impact of Drug Trafficking on the Formation of Regional Eco-Challenges", **Political Science Quarterly**, Vol. 7, No. 17, pp. 59-96 [in Persian].
- Stronski, Paul and Nicole NG (2018), "Cooperation and Competition: Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic", Available at: <https://Carnegieendowment.org/2018/02/28/cooperation-and-competition-Russia-and-china-in-central-Asia-russian-far-east-and-arctic-pub-75673>, (Accessed on: 28/2/2018).
- Taghvaei, Ehsan (2011), "The Role of the Collective Security Treaty Organization in Central Eurasian Security", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 17, No. 76, pp. 1-21 [in Persian].
- Vaezi, Mahmoud (2009), "Russian and Western Interests in Central Asia and the Caucasus and the Role of Multilateral Organizations", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 15, No. 66, pp. 103-139 [in Persian].
- Ward, Alex (2017), "The 3 Big Takeaways from Trump's New National Security Plan", Available at: <https://www.vox.com/2017/12/18/16791570/trump-national-security-speech-strategy-revisionist>, (Accessed on: 18/12/2017).
- Yazdani, Enayatollah, Najmeh Masoudi and Hossein Dalvand (2012), "A Survey on the Islamic Republic of Iran's Security Approach to Central Asia", **Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 18, No. 79, pp. 136-169 [in Persian].